

Pośpiech, Andrzej

"Jan Kostka, kasztelan gdański, prezes Komisji Morskiej i rzecznik unii Prus z Koroną", Stanisław Bodniak, Zofia Skorupska, Wrocław 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/1, 187

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Jakub Zdzisław Lichański zajął się wpływem retoryki na piśmiennictwo. Uwzględniono teorię retoryki, co przydatne będzie historykowi mającemu często do czynienia z tego typu przekazem.

Stefan Nieznanowski pisze o barokowej poezji politycznej, którą przeciwstawia poezji okolicznościowej opracowanej przez J. Nowaka-Dłużewskiego. Za poezję polityczną uznaje się taką, która była inspirowana w sensie twórczym przez okoliczności, lecz nie była służebna wobec konkretnej sprawy. „Stanowi ona wewnętrzną refleksję twórcy, wyraz jego osobistych przeżyć”. Autor do tak określonego typu poezji zaliczył tylko trzech twórców: Kochanowskiego, Sępa-Szarzyńskiego i Kochowskiego. Zajął się dwoma ostatnimi. Wyróżnienie poezji politycznej jest zrozumiałym zabiegiem porządkującym. Wydaje się jednak że analiza twórczości Kochowskiego wymagałaby pogłębienia i osadzenia w ówczesnych realiach życia i walki politycznej (przypadek Sępa bardziej pasuje do rozważań autora). Ograniczenie się do dwóch autorów jest świadectwem jak trudno zaszeregować konkretne utwory do poezji politycznej zdefiniowanej przez autora.

R. K.

Stanisław Bodniak, Zofia Skorupska, *Jan Kostka, kasztelan gdański, prezes Komisji Morskiej i rzecznik unii Prus z Koroną*, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych, seria Monografie nr 66, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław 1979, s. 372.

Biografia kasztelana gdańskiego Jana Kostki jest wynikiem długoletniego wysiłku badawczego dwojga autorów. Pracę nad nią rozpoczął blisko pięćdziesiąt lat temu Stanisław Bodniak, dyrektor Biblioteki Kórnickiej i profesor Uniwersytetu Poznańskiego, znawca problematyki morskiej Rzeczypospolitej czasów nowożytnych i autor wielu rozpraw dotyczących stosunków politycznych basenu Morza Bałtyckiego. Pierwsze cztery rozdziały książki wyszły spod jego pióra. Pozostałe, zaginione po jego śmierci, zostały odtworzone z zachowanych fragmentów i notatek lub napisane od nowa przez Zofię Skorupską. Obraz aktywnej działalności politycznej Jana Kostki ukazany został na tle sytuacji wewnętrznej całej Rzeczypospolitej, w tym najwięcej miejsca poświęcono terenom Prus, gdzie spędził kasztelan większość życia. Bardzo interesująco przedstawiono wieloletnie spory Jana Kostki z władzami miejskimi Gdańska i z elitą polityczną prowincji, dążącymi do zachowania jak najdalej idącej niezależności wobec Korony. Konsekwentna postawa polityczna kasztelana, bacznie strzegącego interesów Polski u wybrzeży Bałtyku, zjednała mu duże zaufanie królewskie. Jan Kostka, współtwórca floty kaperskiej, został z czasem prezesem Komisji Morskiej. Pełnił również szereg innych może mniej eksponowanych, ale niemniej ważnych funkcji — komisarza i posła do księcia Prus i na rokowania pokojowe w kwestiach bałtyckich. Uznawany za doświadczonego i rozsądnego polityka zyskał sobie pod koniec życia duży autorytet. Brano nawet pod uwagę jego osobę jako kandydata do tronu podczas dwóch pierwszych bezkrólewii.

Wypada dodać, że prezentowana praca poza względami czysto merytorycznymi posiada także niezaprzeczalny dla współczesnego czytelnika walor źródłowy. Powstała bowiem w oparciu o nieistniejące już częściowo archiwalia gdańskie, zniszczone w czasie ostatniej wojny.

Warto wreszcie zwrócić uwagę na aspekt polityczny książki, co podkreśla we wstępie Z. Skorupska. Pierwsze jej fragmenty pisane były przecież w latach trzydziestych i przeznaczone dla „Rocznika Gdańskiego”, organu Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku, które „poprzez swą działalność odpierało ataki propagandy przeciwkorytarzowej i zwalczało opinie, jakoby Polacy, naród lądowy, nie mieli nigdy żadnego związku z morzem. Drukowane zaś na łamach jego organu rozprawy omawiały dziejowy stosunek Polski do Bałtyku oraz jej znaczenie jako państwa morskiego. Praca o Janie Kostce miała być jedną z nich”.

A.P.